

BIBLIOTEKA

E

85H-32

S 19

SHËTIT

GJIROKASTËR

ZIHNI SAKO

BUKA JONË
E PËRBASHKËT

ZIHNI SAKO

BUKA JONË
E PËRBASHKËT

— NOVELË —

2264 ~~36779~~

LIBRARI E SHTËPIA
BOTOJËSE «NAIM FRASHËRI»

SHTËPIA BOTOJËSE «NAIM FRASHËRI»

KREU I PARË

1.

Këmbëza, ndërtuar mbi tri bregore, duket se ka qënë edhe në kohëra më të vjetra; po ahëre ka qënë vetëm mbi një kokojkë, në lindje të fshatit, ku edhe sot shihen mure të vjetra me gurë të mëdhenj, dy pash për së gjati e gjer në gju të lartë. Fshatarët thonë, si kanë dëgjuar nga pleqtë, se atje paska qënë kala. Në një qoshe, mbuluar nga ferrat e sarmaçet, duken disa kube e një portë me qemer bidevi, të cilat fshatarët e Këmbëzës i mbajnë për vënde të mira. Nga emri i kokojkës, që e quajnë «Kodra e Shën Gjergjit», në atë vënd duhet të ketë qënë ndonjë kishë, e cila është çkatërruar bashkë me kalanë.

Në kokojkë, veshur me një pyll të dëndur, fshatarët as dru nuk presin, as bagëti nuk kullosin, se thonë ka hie. Vetëm nuseve, kur u dhëmbin gjitë, pas lindjes, plakat ua lyejnë me baltë «nga ai vënd i mirë».

Në të tri bregoret e Këmbëzës, më të parat shtëpi kanë qënë Bardhajt, Bonjakajt, Gjovarfajt, Gjikajt e Kokëzinjtë, se vetëm këta e heqin veten vëndës, kurse të tjerët mbahen si të ardhur nga vise të ndryshme, qysh pas prishjes që pësuan nga manofët turq, në kohën e tanzit

matit. Ovoroi i shtëpisë së Kokëzinjve, tregon se kështu do të ketë qënë. Port' e madhe e shtëpisë, vrimat e kataraut te muret pas saj dhe një verigë hekuri, gjënden akoma.

Këmbëzën e prishën Grekërit më 1914. Populli, për të shpëtuar, ish arratisur në Ullinj të Vlorës. Më pas, si u qetësuan punët, u rikthyen dhe ndreqën shtëpitë e vjetra, po pa ndërtuar, si përpara, portëra me qemere e sufallëke të gurtë.

Banorët, në luftën e parë botërore u skamën krejt. Arat dhe bagëtinë i shitën për bukën e gojës dhe nuk e ngritën më kokën. Vetëm Kokëzinjtë u bënë të parët e fshatit. Me miqësitë e tyre në qeveri, shtinë në dorë tokat më të mira të fshatit.

* * *

Razim Gjika, kur e pa Larushen, të mbesën e Malo Bonjakut, n'oborr, tek po lante këmishët, iu duk aq e bukur atë mëngjes, sa ai u çudit se qysh gjer atëhere, nuk e paskësh vënë re. Larushja ishte mbushur në llërë e në pulpa. Në faqet buçka, hunda i binte tatëpjetë, me një bukur të veçantë, mbi buzët pak të enjtura. Gjoksi, nga jeleku i çkopsitur, i bardhë si cipa e vesë, iu ngulit aq fort në mëndje, sa që nga ky vështrim, ajo ia rrëmbeu zemrën. Po gjatë gjithë asaj dite, atij i venin e i vinin mendimet. Larushja që bërë me të vërtetë një vajzë e bukur, po me që ishte e bija e Xhezair Kokëziut, përpiqej ta shtëmëngte fytyrën e saj nga sytë, ku i rrinte si një fotografi e gjallë. Malo Bonjaku, kish kohë që donte ta bënte dhëndër Razimin. Po asnjë-

herë nuk i pat hedhur ndonjë fjalë. Ai kishte frikë se mos e prishte me 'të, sidomos tani që ishte zgjedhur kryetar i Këshillit. Një darkë ai ja kishte nxjerrë Larushen për t'u shtruar rakinë. Sadoqë në fillim Razimi ndenji pak i ftohët, prapë, duke parë disa herë Larushen, nisi t'i vijë mëndja rrotull. Malo Bonjaku, që i vështronte me bisht të syrit të gjitha lëvizjet, ja bleu mëndjen.

— Ti e di, more Razim, punën e saj, s'mund ta lija. E kam mbesë. Pastaj, ç'faj ka kjo e shkretë. Më mirë që e mora unë, apo ta braktisja e ta merrnin nëpër këmbë?

Razimi nuk ja ktheu.

— Unë e kuptoj se ty kështu ta do puna, si njeri i zgjedhur i pushtetit, po edhe unë, në e mora, nuk e mora me kokën time. Kur u thashë atyreve të Komitetit, që kështu e kështu mendoj të bëj, posi, më thanë—kush mund ta edukojë më mirë se ti? Bile ma kanë kërkuar në nja dy vënde, po të drejtën nuk kam dashur. — Këto fjalët e fundit ja tha si nëpër dhëmbë, duke kthyer edhe një herë gotën e rakisë me fund.

Larushja erdhi përsëri e u shtroi bukën. Razimit, në një legen llamarine, i hodhi për të larë duart, pastaj i vuri përpara gjunjve një pecetë. E shoqja e Malo Bonjakut e urdhëronte Larushen si vajzën e saj.

— Merrja pallton e shtroi atë shiltenë. Hë, të mos të të vijë turp, Razimin mezi e kemi...

Larushja duke u sjellë gjellët, u bënte shërbim, si nuse, në këmbë.

Pas buke, Razimi ndenji edhe pak. Kur iku, Larushes ja ndjeu pëllëmbën e dorës së butë gjithë natën.

Shtëpia njëkatëshe e Malo Bonjakut, pak në të dalë të fshatit, humbiste në një baçe të madhe me pemë. E gjithë familja e Bonjakajve përbëhej nga tre vëllezër, ndër të cilët vetëm Malua ishte i martuar. I mesmi, Çunia, një trupmadh e i shëndoshë, ishte njeri i mbyllur, që s'dinte gjë tjetër veç punës dhe që s'e hapte kurrë gojën. Për sytë e fshatarëve, ai që i trashë, që nuk merrte vesh fare se ç'bëhej në botë, kaq sa, edhe në kohën e luftës nacional-çlirimtare, vinin partizanët, vinin ballistët, vriteshin njerëzit në luftë, digjeshin shtëpitë, atij aq i bënte. Përpara të vëllait ulej në gjunjë dhe shkante tespiet me ca kokrra ngjyrë nikotini.

Fshatarët thoshin për të se gjoja, kur që më i ri, atij se ç'i kishte shkuar në kokë e i kishte marrë mëndjen, prandaj edhe s'i jepte njeri nuse.

Vëllai i vogël, Dinua, ishte ushtar.

Malo Bonjakun, fshatarët e mbanin për njeri të zotin e të fjalës, të aftë për të hedhur çdo hendek, që dinte të zinte miq. Pasi nipi i tij, i biri i Xhezair Kokëziut, u bë milic e pas ardhjes së Gjermanëve shkoi me ballin, Malua nga frika se mos rëndohej për vehte, mbante lidhje edhe me partizanët. Me këtë mënyrë, kur partizanët i konfiskuan të kumatit gjithë gjënë e gjallë, hodhi në dorë dhe mori pesëdhjetë krerë dhën pelleja, gjoja sikur i pat bashkuar me 'të.

— Unë nuk ia fsheh dot ushtërisë sonë — i kishte thënë komandantit të batalionit partizan. — Mua më di i gjithë fshati se e kam ndihmuar luftën — dhe i tregoi dy deftesa të ekonomatës së batalionit «Baba Abaz», ku vërtetohej se kishte dhënë pesë kuintalë drithëra misër, grurë e

tërshërë. — Ç'e di unë Xhezair Kokëzinë, nuk e di njeri tjetër. Njëqind krerë ka pasur. Ja, ky vëllai im dhe kjo kocja e xhezairit delnin me 'to.

Disa fshatarë të tjerë, që u ndodhën atje, nuk folën.

Pasi i ndau dhëntë, zgjodhi nga tufa e tij dy dele shterpa të majme, përgatiti edhe një barrë me portokalle, e ja dha ekonomit të batalionit për partizanët e plagosur e të sëmurë, që ishin në spitalin e Kuçit.

Dy tri vitet e para pas çlirimit, Malo Bonjaku, me vëllanë e mesmë e të voglin e të shoqen, kishte ngritur një ekonomi të mirë. Vëllanë e mesëm e kishte lënë me bagëti, të cilat nuk i shtoi më mbi 75 krerë. Për vete merrej me pemët e baçes, me një copë bostan dhe tridhjetë dynym ara.

Si familje me tri kurorë, reforma agrare nuk e preku as në ara, as në baçe e as në bagëti.

Sa herë Këshilli i fshatit i dërgonte për të bujtë agjitorë, instruktorë e të tjerë punonjës të qytetit, që vinin me punë në Këmbëzë, ai nuk i kishte kthyer asnjëherë.

Kur u shtri për të fjetur, kënduan këndezat e dytë. Nga dritarja po hynte në dhomë një rreze hëne, e cila dukej se po ecëte pak e nga pak. E shoqja, një dëndoshore, që i zvarriste tumanet nëpër këmbë, si mbuloi zjarrin në vatrë, me që vuri re se të shoqin s'po e zinte akoma gjumi, i tha:

— Nuk i hodhe një fjalë Razimit për Larushen.

— S'pyetet nga ti ajo punë!

— S'pyetet, s'pyetet, po hekuri sa është në zjarr rrihet. Po kanë edhe të tjerë vajza.

— Flij tani, flij...

Ajo s'bëri më fjalë. Pas pak në odë u dëgjua një e gërhitur e rëndë. Rrezja e hënës që larguar dhe odën e mbuloi errësira e plotë e natës.

2.

Shtatori në Këmbëzë, shpesh herë, bën kohë e mirë. Natyra gjelbërohet si në pranverë, po takon që bën edhe vapë si në Korrik.

Përpara portës së saj, plak' e xha Sopit, pojakut të Këmbëzës, po tirrte ca lesh të përzier laraman, siç ja kishin falur fqinjët për t'i bërë edhe ajo të shoqit një triko, ashtu si kanë nisur e mbajnë tani edhe fshatarët, në vënd të xhamadanit.

E shoqja e Lames, bucjelën me ujë ngarkuar, e një gjym në dorë, po ngjitej për në shtëpi. Me që ishte e lodhur nga e përpjeta, kur pa Sopjen u ul edhe ajo të pushonte pak. Flokët qull nga djersa, i rrinin pllakë pas kokës.

— Na hangri ky ujë, — i tha Sopjes dhe mori frymë thellë.

— E, moj të keqen. Po dal të mbush një mastrapan, se edhe ai plakoshi im humbi sot tërë ditën, në gjumë dhe unë s'gjeta kohë të shkoja për ujë.

Si mbushi mastrapanë, mendoi t'i hedhë edhe nja dy grushte fytyrës.

— Uh, moj nuse e Lames, të lumshin këmbët, sikur të të keshë porositur të shkoje këndeje.

Xha Sopi, duke dëgjuar këtë bisedë, u ngrit edhe ai e doli te dera e shtëpisë.

— Ç'bëre, moj nuse e Lames? Si je, moj vajzë?

I mori gjymin me ujë të ftohët dhe e ktheu gllënq e gllënq.

— Paç uratën... — dhe u ra buzëve me mëngën e këmishës.

— S'na erdhe, Xha Sopi, për të na uruar.

— Përse, moj nuse e Lames?

— Ua! si përse? Lamia na hyri në punë.

— Në ç'punë, moj? (

— Në punë të qeverisë, me njëzet e tetë napolona në muaj.

— Moj, po ju qenkeni për gosti. Po si ngjau? Pa më thuaj, si ngjau?

— Po ja, xha Sop: atë e dërguan në Tiranë dhe mësoi një zanat, që nuk do të na lerë pa bukë tërë jetën.

— Tani, me që do të ikni edhe nga fshati, po të doni të ma lini mua shtëpinë, se ti e di dhe e shikon se në ç'hall jam.

— Nuk do të largohemi, xha Sop, se burri punën do të ma ketë këtu në fshat.

— Demek ju do të mirreni edhe me bujqësi, do të kini edhe njëzet e tetë napolona në muaj, edhe triskat, ë? Po ç'punë kaq e mirë është kjo?

— Do të matë shirat?...

— Do të matë shirat?... Pa ulu, moj bijë, se ky qenka zanat për t'u çuditur. Domethënë Lamja do të matë shirat!... Po me se, moj bijë? Me metro e me pëllëmbë, a me okare, apo do të nëmërojë se sa pika bien?... Si është? pa ma çkoqit mirë!

— Ka ca vegla, që i mësoi atje në Tiranë.

— Domethënë Lamja qenka bërë njeri i ditur. Po kush e caktoi?

— Këta të këshillit...

— Edhe ne fshati s'ditkemi gjë! Si është ky fshati i ynë!... Po ç'i duam fjalët. Pa vështro e thuaj edhe ti, mos më gjën edhe mua ndonjë vënd.

— Ku di unë ç'të të them?

— Hë, hë... Pa ka në dorë ai, ka.

— Sikur të thashë... Domosdo që ka në dorë.

E, po të ketë, pse t'ja japë njeriut tjetër...

— Po kur s'bie shi, çfarë do të bëjë?

— Me ç'më duket mua, — ai s'më ka thënë gjë, se ka rënë përmbys mbi libra, — punë duhet të ketë vetëm kur bie shi.

— Ashtu ta merr mëndja. Po pa shiko e pyete se mos ketë gjë nevojë për të matur edhe diellin. Dhe po qe gjë, të mos të të bëj be, mos e bën fjalë, se kjo do të jetë tamam punë për mua. Gjithë beharin roje, marr edhe unë nja njëzet e tetë, fundi e marr edhe më lirë, se të të them moj çupë, me shumë zor e kthejmë shtëpinë.

— Ua! ja them unë, posi!?

— Veç të mos e marrë vesh njeri, se e di si ta rrëmbejnë? Si një e një... U ç'më gëzove, moj bijë! Se jo vetëm do të merrni ato njëzet e tetë napolonat në muaj, po qënka edhe punë pa mundim. Mbase do të hapë edhe zyrë, do të mbajë edhe çantë, ë?

— Çantë po se po, po zyrë jo, se kjo punë bëhet me këmbë dhe tri herë ditën, sa të shohë ato veglat, që kanë vënë atje, në anën e sheshit të Këshillit.

— Po për kooperativë si do të bëni?

— Tani për tani, s'hyjmë dot, xha Sop. Se edhe shtëpia do punë, edhe burri do shërbim. Pastaj atë mund ta thërresin edhe në mbledhje...